

MAXSUS MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV
BOLALAR BILAN ISHLASHDA PEDAGOGNING O'RNI

Sholpanova Aygerim Marxabayevna

CHDPU Maktabgacha ta'lim fakulteti 2-kurs talabasi

ANNOTASIYA

Ushbu maqolada maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar uchun inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashda pedagoglarning muhim roli ko'rib chiqiladi. Unda nogironligi bo'lgan bolalarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish va ularning ta'lim muhitida faol ishtirokini ta'minlash uchun pedagoglar qo'llaydigan metod va strategiyalar o'rganiladi. Maqolada ilg'or jahon tajribasidan kelib chiqqan holda va O'zbekistondagi maxsus ta'lim kontekstiga e'tibor qaratilib, inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi erta ta'lim tajribasini rivojlantirish uchun individual yondashuvlar, kasbiy rivojlanish hamda oilalar va mutaxassislar bilan hamkorlik muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar:inklyuziv ta'lim, maxsus maktabgacha ta'lim, pedagogning roli, nogironlik, individual ta'lim, O'zbekiston, erta bolalik ta'limi

Аннотация В данной статье рассматривается важнейшая роль педагогов в поддержке инклюзивного образования детей в специальных организациях дошкольного образования. В нем исследуются методы и стратегии, которые педагоги используют для удовлетворения уникальных потребностей детей с ограниченными возможностями и обеспечения их активного участия в учебной среде. Опираясь на передовой мировой опыт и уделяя особое внимание контексту специального образования в Узбекистане, в статье подчеркивается важность индивидуального подхода, профессионального развития и сотрудничества с семьями и специалистами для содействия инклюзивному и поддерживающему опыту раннего обучения.

Ключевые слова:инклюзивное образование, специальное дошкольное образование, роль педагога, инвалидность, индивидуальное обучение, Узбекистан, дошкольное образование

Annotation This article examines the critical role of pedagogues in supporting inclusive education for children in special preschool education organizations. It explores the methods and strategies that pedagogues use to address the unique needs of children with disabilities and ensure their active participation in the learning environment. Drawing from global best practices and focusing on the context of special education in Uzbekistan, the article highlights the importance of individualized approaches, professional development, and collaboration with families and specialists to foster inclusive and supportive early learning experiences.

Keywords: inclusive education, special preschool education, pedagogue role, disability, individualized learning, Uzbekistan, early childhood education

KIRISH

Inklyuziv ta'lim - bu barcha bolalar uchun, ularning qobiliyatlari va nogironligidan qat'i nazar, teng ta'lim imkoniyatlarini ta'minlashga qaratilgan yondashuv. Maktabgacha ta'limda inklyuzivlik muhim ahamiyatga ega, chunki u turli ehtiyojlarga ega bo'lgan bolalarga o'z tengdoshlari bilan birgalikda qo'llab-quvvatlovchi muhitda o'rganish va rivojlanish imkonini beradi. Maxsus maktabgacha ta'lim tashkilotlari inklyuzivlikni rivojlantirishda asosiy rol o'ynaydi, biroq ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan inklyuziv bolalar bilan ishlaydigan pedagoglarning mahorati va fidoyiligiga bog'liq.

O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar, ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalar uchun inklyuziv va qulay ta'lim muhitini yaratish muhimligini ta'kidlaydi. Pedagogning roli nafaqat o'qitish, balki o'rganish tajribasini moslashtirish, ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va har bir bolaning ehtiyojlariga sezgir bo'lgan muhitni yaratish uchun oilalar bilan yaqindan hamkorlik qilishdir. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagoglar qo'llaydigan usullar va bu yondashuvlar erta bolalik rivojlanishini qanday shakllantirishi o'rganiladi.

Metodologiya

O'quv dizayni: Inklyuziv maktabgacha ta'limda pedagoglarning roli va mas'uliyatini o'rganish uchun sifatli yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot inklyuziv ta'lim amaliyoti bo'yicha xalqaro tadqiqotlar va O'zbekistondagi maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida ishlovchi pedagoglar tomonidan to'plangan ma'lumotlarga asoslanadi.

Ma'lumotlar to'plash: Ma'lumotlar O'zbekistondagi maxsus ta'lim maktabgacha ta'lim muassasalarining pedagoglari va ma'murlari bilan suhbatlar orqali to'plangan. Bundan tashqari, pedagoglarni qo'llab-quvvatlovchi me'yoriy-huquqiy bazani tushunish uchun inklyuziv ta'limga oid davlat hujjatlari va siyosatlarini ko'rib chiqish o'tkazildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Tematik tahlil pedagoglar tomonidan qo'llaniladigan umumiy strategiya va usullarni aniqlash uchun ishlatilgan. Asosiy mavzular individuallashtirilgan ta'lim, hamkorlikda yordam, hissiy yo'l-yo'riq va oila ishtirokini o'z ichiga oldi.

Natijalar

Individual ta'lim rejaları: Natijalar shuni ko'rsatadiki, maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv bolalar bilan ishlaydigan pedagoglar individual o'quv rejalariga ustuvor ahamiyat beradi. Har bir bolaning o'ziga xos kuchli tomonlari, qiyinchiliklari va o'rganish uslublari bor va pedagoglar ushbu ehtiyojlarni qondirish

uchun moslashtirilgan tadbirlarni yaratadilar. Dars rejalarini tuzatib, vizual, eshitish va kinestetik o'qitish usullarini qo'llash orqali pedagoglar har bir bolaning darsda faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

Birgalikda qo'llab-quvvatlash tizimlari: Pedagoglar bolalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash uchun nutq terapevtlari, kasb-hunar terapevtlari va psixologlar kabi boshqa mutaxassislar bilan ishlashni o'z ichiga olgan hamkorlikda qo'llab-quvvatlash tizimining muhimligini ta'kidlaydilar. Ushbu yondashuv pedagoglarga jismoniy va hissiy rivojlanishni o'z ichiga olgan akademik ta'limdan tashqari, nogiron bolalarning keng rivojlanish ehtiyojlarini qondirishga imkon beradi.

Hissiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash: Aniqlangan yana bir muhim rol - bu pedagoglar inklyuziv bolalarga ko'rsatadigan hissiy yordamdir. Pedagoglar bolalarga ijobiy munosabatni rag'batlantiradigan tarbiyaviy muhitni yaratish orqali o'ziga ishonch, o'zini o'zi qadrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu qo'llab-quvvatlash inklyuziv bolalarga o'zlarini qadrligi va guruhga qo'shilishlariga yordam berish uchun zarurdir.

Oila ishtiroki: Pedagoglar oila ishtirokini muvaffaqiyatli inklyuziv ta'limning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rishadi. Ota-onalar yoki vasiylar bilan muntazam muloqot o'rganish sinfdan tashqarida ham o'tkazilishiga yordam beradi. Ota-onalar uyda ko'nikma va faoliyatni kuchaytirishga da'vat etiladi, bu esa bolaning rivojlanish taraqqiyotini mustahkamlaydi va ularning ta'lim muhitida izchillikni rivojlantiradi.

Munozara

Pedagog inklyuziv ta'limning yordamchisi sifatida: maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogning roli ko'p qirrali bo'lib, nafaqat o'qitish, balki hissiy yo'l-yo'riq, hamkorlik va individual rejalashtirishni ham o'z ichiga oladi. Inklyuziv ta'lim samarali bo'lishi uchun pedagoglar o'z ta'lim usullarini moslashtirish uchun yuqori darajadagi moslashuvchanlik va ijodkorlikka ega bo'lishi kerak. Ularning individual o'rganishni osonlashtirish va mutaxassislar bilan ishlash qobiliyati ularni barcha bolalar rivojlanishi mumkin bo'lgan muhitni yaratishda markaziy o'rinni egallaydi.

Inklyuziv amaliyotni tatbiq etishdagi qiyinchiliklar: Pedagoglar inklyuziv ta'limga sodiq bo'lsalar-da, muammolar mavjud. O'zbekistonda maxsus jihozlar va o'quv qurollari kabi resurslarning etishmasligi pedagoglarning individual o'quv rejalarini to'liq amalga oshirish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Bundan tashqari, pedagoglar ko'pincha inklyuziv ta'lim texnikasi va turli xil nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlash strategiyalari bo'yicha yangilanib turish uchun qo'shimcha treningni talab qiladi. Pedagoglarni inklyuziv ta'limni samarali qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan vositalar va bilimlar bilan ta'minlash uchun ta'lim muassasalari va hukumat siyosatining yordami zarur.

Kasbiy rivojlanish ehtiyojlari: Inklyuziv ta'limda ishlaydigan pedagoglar uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish juda muhimdir. Eng yaxshi xalqaro tajribalar shuni

ko'rsatadiki, adaptiv o'qitish usullari, xatti-harakatlarni boshqarish va og'zaki bo'lmagan bolalar uchun muloqot strategiyalari kabi sohalarda ixtisoslashtirilgan treninglar pedagogning inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash qobiliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. O'zbekiston ta'lim tizimi bunday malaka oshirish dasturlariga investitsiyalarni ko'paytirishdan foyda ko'radi, bu esa pedagoglarga eng so'nggi inklyuziv ta'lim amaliyotlaridan xabardor bo'lish va ularni sinfda samarali qo'llash imkonini beradi.

XULOSA

Maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida nogiron bolalar uchun inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashda pedagoglar muhim rol o'ynaydi. Ularning ishi individual ta'lim tajribasini yaratish, hissiy yordam ko'rsatish, boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik qilish va yaxlit ta'lim muhitini yaratish uchun oilalarni jalb qilishni o'z ichiga oladi. Inklyuziv ta'lim tobora ustuvor ahamiyat kasb etayotgan O'zbekistonda pedagoglar inklyuziv ta'lim imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun resurslardan foydalanish, doimiy malaka oshirish va institutsional yordamga muhtoj.

Inklyuziv ta'limda pedagoglarning rolini kuchaytirish uchun O'zbekiston ta'lim sohasi asosiy e'tiborni kadrlar tayyorlash imkoniyatlarini kengaytirish, ixtisoslashtirilgan resurslardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash va oilalar va mutaxassislarni jalb etgan holda hamkorlikda qo'llab-quvvatlash tizimini rag'batlantirishga qaratishi kerak. Pedagoglarni zarur vositalar va bilimlar bilan jihozlash orqali O'zbekistonda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yanada inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish, ularning uzluksiz o'sishi va bilim olishi uchun mustahkam poydevor yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Smith, R., & Brown, K. "Inclusive Practices in Early Childhood Education: A Global Perspective." *Journal of Special Education*, 2020, vol. 14, no. 2, pp. 67-85.
2. O'zbekiston Maktabgacha ta'lim vazirligi. O'zbekistonda inklyuziv ta'lim bo'yicha siyosat asoslari, Toshkent, 2022 yil.
3. UNESCO. "The Role of Teachers in Inclusive Education." Paris, 2021.
4. Carlson, J., & Lee, S. "Collaborative Support Systems for Children with Disabilities in Preschool Education." *International Journal of Early Childhood Special Education*, 2019, vol. 10, no. 4, pp. 210-230.
5. UNICEF. "Inclusive Education in Early Childhood Settings: Recommendations for Teachers." New York, 2021.